

Feitenblad genot middelen

Trends &
ontwikkelingen

GGD Fryslân
Politie Fryslân
Verslavingszorg Noord Nederland

Stand van zaken
genotmiddelengebruik in Fryslân
samengesteld door Quo Fadis

Juni 2010 - Nr. 13

Het Feitenblad genotmiddelen wordt uitgegeven door de leden van Quo Fadis¹. Quo Fadis is een samenwerkingsverband tussen GGD Fryslân, Politie Fryslân en Verslavingszorg Noord Nederland (VNN). Deze werkgroep heeft als taak de gegevens over genotmiddelengebruik in de provincie Fryslân bijeen te brengen en u op de hoogte te stellen van actuele ontwikkelingen hierin. De informatie in dit Feitenblad heeft betrekking op trends en ontwikkelingen. Hiervoor zijn diverse informatiebronnen geraadpleegd (zie bronvermelding) en zijn registratiegegevens van Verslavingszorg Noord Nederland opgenomen.

Het gebruik van middelen waar men verslaafd aan kan raken bestaat al sinds jaar en dag. Veel middelen, en de manier waarop men deze kan gebruiken, zijn al langer bekend. Maar er komen ook steeds nieuwe middelen op de markt, of als onderdeel/ingrediënt van een bestaand middel of als geheel nieuw middel. Ook handelingsgerelateerde verslavingen zijn aan veranderingen onderhevig. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de opkomst van internet en gameverslaving. In dit feitenblad staan we stil bij dit soort middelen en verslavingen.

Huidig middelengebruik door jongeren in Fryslân

Voordat we nieuwe trends en ontwikkelingen op het gebied van middelen en verslavingen beschrijven volgt eerst een weergave van de huidige situatie onder jongeren. In 2008 heeft GGD Fryslân onderzoek gedaan naar de gezondheid en leefstijl van de jongeren van 12 t/m 18 jaar in Fryslân. Wanneer we kijken naar het middelengebruik van de jongeren zien we dat ongeveer de helft van de jongeren recent alcohol heeft gedronken en dat ruim één op de tien dagelijks rookt (tabel 1).

Tabel 1: middelengebruik 12 t/m 18 jarige jongeren in Fryslân (GO Jeugd 2008, GGD Fryslân)

	ooit	afgelopen 4 weken
alcohol	63%	51%
cannabis	19%	9%
xtc	2,4%	1,5%
cocaïne	3,4%	2,1%
amfetamine	2,4%	1,5%
heroïne	1,2%	0,9%
ghb	1,5%	1,0%
paddo's	1,9%	1,2%
anders	4,6%	2,7%
	rookt	rookt dagelijks
roken	20%	11%

Verder valt op dat van de verschillende soorten drugs cannabis het meest wordt gebruikt. Eén op de vijf heeft dit wel eens gehad, één op de tien ook nog vrij recent. Een opkomende drug is ghb. Dit is door 1,5% van de jongeren wel eens gebruikt en één op de honderd heeft dit vrij recent nog gehad. De meest populaire harddrug is cocaïne. Van elke vijftig jongeren heeft er één nog vrij recent cocaïne gehad. Eén op de twintig

jongeren geeft aan wel eens een of meerdere van de harddrugs xtc, cocaïne, amfetamine of heroïne te hebben geprobeerd.

Wanneer we kijken naar het gebruik van meerdere middelen door één persoon, blijkt 3% van de jongeren wel eens alcohol te hebben gedronken én cannabis én harddrugs te hebben geprobeerd én te roken. Nog eens 10% heeft een combinatie van drie van deze vier middelen uitprobeerde. Het merendeel betreft dan alcohol, cannabis en tabak.

Uit een ander onderzoek onder ruim 200 jongeren van 16 t/m 24 jaar in Fryslân blijkt dat 36% in het afgelopen jaar gelijktijdig alcohol en drugs heeft gebruikt, bijna twee derde van hen nog vrij recent. Alcohol wordt het meest gecombineerd met hasj/wiet (80%), gevolgd door cocaïne en xtc (beide 24%).

Nieuwe genotmiddelen

Mephedrone (4-methylmethcathinone) is een relatief nieuwe drug, waarvan signalen zijn opgevangen dat het ook in Fryslân wordt gebruikt. Het komt voor als wit kristal of poeder en is ook verkrijgbaar in capsules. Soms wordt mephedrone als xtc in pilvorm verkocht.

Mephedrone brengt de gebruiker in een staat van euforie, enigszins vergelijkbaar met die van MDMA maar dan milder. Het effect wordt vaak omschreven als een combinatie tussen MDMA en cocaïne. De gebruiker voelt zich energiek, gestimuleerd en heeft vaak de neiging om veel te praten. Er kunnen ook onplezierige en mogelijk schadelijke lichamelijke effecten optreden. Meldingen lopen uiteen van hartkloppingen tot paranoia en paarse verkleuringen van ledematen. Andere gerapporteerde bijwerkingen zijn misselijkheid, hoofdpijn, duizeligheid, overmatige transpiratie, pijn in de hartstreek, neusbloedingen (bij nasaal gebruik) en gevoelens van angst. Van de risico's op lange termijn is vanwege de korte gebruikersgeschiedenis nog niet veel bekend.

Ketamine is een synthetisch narcosemiddel en wordt ook gebruikt als drug. Het is vooral verkrijgbaar als poeder. Ketamine als drug is een dissociatief tripmiddel, het geestelijke bewustzijn wordt van het lichamelijke gescheiden.

Milde dissociatieve effecten zijn: niet meer goed voelen waar je ledematen zich bevinden of als iemand je omhelst niet meer weten of die hand van jou is of van de ander. Uittreden uit je lichaam of een bijna-dood-ervaring zijn erg sterke dissociatieve effecten die alleen met hoge dosissen bereikt kunnen worden. Negatieve effecten zijn misselijkheid, desoriëntatie en moeite met het coördineren van bewegingen (zwalken, robotwalk). De combinatie met alcohol en ghb kan leiden tot bewusteloosheid. Er is nog niet veel bekend over de lange termijnrisico's, maar er is een behoorlijk verslavingspotentieel en sommige gebruikers worden na langdurig gebruik paranoia.

Door de werking van ketamine ligt het niet voor de hand dat het middel heel populair wordt onder de mensen in het uitgaansleven.

¹ Quo Fadis: Qua Uitvoering Onderzoeksmatig Fries Alcohol en Drugs Informatie Systeem

Hype of hoax!?

Met de huidige mogelijkheden om zelf informatie te verspreiden via internet en zo grote groepen mensen te bereiken, is ook niet altijd meer eenvoudig te bepalen wat wél en wat niet waar is. Zo nu en dan duikt er in de pers bijvoorbeeld een verhaal op waarbij een nieuwe gevaarlijke manier van toedienen van alcohol of drugs wordt beschreven. Dit is dan opgepikt via Youtube of een andere site en binnen de kortste keren is een hype geboren.

Een paar bekende voorbeelden hiervan zijn:

- Isd-tatoeageplaatjes (jaren 90);
- paradontax (recent), tandpasta met Isd;
- strawberry meth (zie kader);
- gasmasker met poppers;
- slimming (wodkatampon in anus of vagina);
- wodka-eyeballing;
- cheesing (snuiven aan kattenurine)

De meeste hypes kunnen we afdoen als een hoax. Een hoax is een term voor een broodjeaapverhaal, gewoon niet waar dus. Het meest recente voorbeeld is een artikel in de Spits in mei 2010 waarin wodka-eyeballing wordt beschreven. De wodka fles wordt op het oog gezet zodat de alcohol sneller opgenomen wordt. Puur wetenschappelijk gezien klopt dit wel maar alcohol in het oog is dusdanig pijnlijk dat je het wel laat. Achteraf blijkt het een studentengrap te zijn die op Youtube een hit werd. Hetzelfde geldt voor het zogenaamde slimmen; een tampon gedrenkt in alcohol inbrengen in de anus of vagina zodat ook de alcohol weer sneller opgenomen wordt. Waarschijnlijk door de media-aandacht meer uitgetoet door jongeren dan dat het daadwerkelijk door jongeren op deze manier wordt ingenomen.

Onderstaande mail circuleerde binnen verschillende instanties:

Een nieuwe drug wordt op schoolpleinen in de scholen aangeboden en circuleert onder de naam 'Strawberry Meth' of 'Strawberry Quick'. Een type van 'Crystal Meth', het ziet eruit en ruikt als een aardbei van harde kristallen (het bruist in de mond). Maar kan ook in de vorm van chocolade, pindaboter, cola, kersen, druif en sinas aangeboden worden. Kinderen die het als een snoepje zien worden in een meelijwekkende toestand naar het ziekenhuis overgebracht. Breng de kinderen op de hoogte om geen snoep van anderen, zelfs niet van vriendjes (want die hebben het weer van anderen gekregen) aan te nemen en elke poging of snoepjes aan leraren te melden. Breng zoveel mogelijk mensen op de hoogte van deze mail (zelfs degene die geen kinderen hebben) om zoveel mogelijk tragedies te voorkomen. Bedankt uit naam van de kinderen.

Ghb, internet- en gameverslaving

Uit kwalitatief onderzoek onder medewerkers van de Nederlandse verslavingszorginstellingen blijkt dat twee nieuwe verslavingen de laatste jaren een vaste plaats hebben verworven: ghb- en internetverslaving.

Internetverslaving wordt gezien als een containerbegrip, waarbij het met name gaat om gameverslaving en in mindere mate om seksverslaving. Ghb-verslaving heeft ernstiger gevolgen voor de persoon in kwestie dan het geval is bij personen met seksverslaving. Kenmerkend voor ghb-verslaving is de forse

lichamelijke afhankelijkheid. Voor de afbouw van ghb-verslaving is intensieve klinische behandeling en medische zorg noodzakelijk. De aard van problemen bij internetverslaving (gameverslaving) lijkt minder ernstig te zijn. Er zou hierbij meer sprake zijn van een met psychosociale problemen samenhangend leefstijlprobleem. Hiervoor kunnen bestaande behandelingsvormen, gebaseerd op leefstijltraining en cognitieve gedragstherapie, wellicht met enige aanpassing, een adequaat behandelaanbod vormen. De omvang in de bevolking van ghb-verslaving en seksverslaving is gering. De verwachting is dat de omvang van het probleem in de komende jaren zal toenemen.

Vaak worden de gameverslaafden door ouders en/of huisarts verwezen naar instellingen voor verslavingszorg. Bij gameverslaving gaat het om een tiental cliënten per maand per verslavingszorginstelling.

Gamen

Tegenwoordig is het niet alleen de computer die in de huiskamer, slaapkamer of speelruimte staat.... Nee...we hebben keuze uit diverse soorten computers zoals bijvoorbeeld Xbox, Playstation en Nintendo. Spellen als World of Warcraft, Counter Strike, Quake en EverQuest zijn zeer bekend onder jongeren, en zijn voor sommige van hen ook een obsessie geworden.

Via websites kun je allerlei spelletjes spelen. Maar het bijzondere van het met elkaar verbonden zijn via internet, is dat je met veel verschillende jongeren tegelijkertijd hetzelfde spel kunt spelen. Dit soort spellen heten multi player games en worden steeds geavanceerder en aantrekkelijker. Veelal zijn ze zo gebouwd dat je met veel spelers tegelijk in een bepaalde spelomgeving bent die een bepaalde 'wereld' voorstelt. Zo lopen jongeren in het Habbo Hotel rond in een virtueel hotel. Maar alles is mogelijk, denk ook aan oude werelden, historisch verantwoord soms, maar soms ook geheel fictief. Er zijn gewelddadige werelden, en hele softe.

Jongens in de puberteit voelen zich sterk aangetrokken tot spellen met spanning en geweld. Tot nu toe gaat men er meestal vanuit dat het schadelijk is voor jonge mensen om dit soort spellen te spelen. Het opvallende is echter dat die visie niet of nauwelijks door onderzoek ondersteund wordt. Jongeren met een stoornis in hun ontwikkeling lopen wel een risico.

Gameverslaving

Officieel noemen we het compulsief obsessief gamen en uit recent onderzoek van het IVO blijkt 1,2 % van de 14-jarigen hier last van te hebben.

Doordat men verslaafd raakt aan gamen, worden contacten met familie, school en/of werk verwaarloosd. Ook zien we vaak dat er weinig aandacht is voor eten en de persoonlijke hygiëne. Een gameverslaving gaat geregeld gepaard met obsessief/dwangmatig gedrag en het gebruik van drugs. Onderzoek van Smith & Jones wees uit dat een persoon met een gameverslaving dezelfde karakteristieken vertoont als een gok- en drugsverslaafde.

Voor veel van de gameverslaafden begint het spelen van een game onschuldig met enkele uren in de week, zonder negatieve gevolgen. Naarmate het langer duurt begint de game de overhand te krijgen en graueel maar gevaarlijk dwangmatiger te worden. Gameverslaafden hebben veelal last van obsessieve gedachten, gezondheidsproblemen en merken

schade op lange termijn aan persoonlijke relaties, opleiding en carrière. Ze gebruiken veelal ook stimulerende middelen zoals Red Bull, koffie, sigaretten, soft drugs, speed of zelfs cocaïne. Hoe dieper men in zijn verslaving zit hoe ernstiger dit gebruik zal worden. Een gameverslaafde is enkel gefocust op zijn spel, zijn medemens ziet hij/zij niet staan. Bij het ontwennen van een gameverslaving worden dezelfde symptomen gezien als bij mensen met een chemische afhankelijkheid. Een gameverslaafde heeft hulp nodig die onder andere gegeven kan worden door psychologen, psychiaters en therapeuten die gespecialiseerd zijn in de behandeling van spelverslaving.

Jongeren in behandeling bij Verslavingszorg Noord Nederland

Bij Verslavingszorg Noord Nederland (VNN) is het aantal jongeren dat in behandeling komt de afgelopen jaren sterk toegenomen.

In de leeftijdscategorie 12 t/m 18 jaar was het aantal in 2007 respectievelijk 125 jongeren en in 2009 respectievelijk 159 jongeren; een stijging van 27%. Twee derde van deze jongeren was man. Wanneer we kijken naar het primair middelgebruik in tabel 2 valt op dat cannabis in 2009 bij 62% van de 12 t/m 18 jarige jongeren in de hulpverlening het primair middel was, 14% primair alcohol en dat de harddrugs gedaald zijn van 20% in 2007 naar 10% in 2009.

In de leeftijdscategorie 19 t/m 23 jaar was het aantal in 2007 respectievelijk 200 jongeren en in 2009 respectievelijk 242 jongeren; een stijging van 21%. Drie kwart van deze jongeren was man. Wanneer we naar het primair middelgebruik kijken valt op dat cannabis in 2009 bij 41% van de jongeren van 19 t/m 23 jaar het primair middel was, 18% primair alcohol en dat de harddrugs gedaald zijn van 27% in 2007 naar 22% in 2009.

Tabel 2: percentages primair middelgebruik van jongeren naar leeftijdsgroep in 2007, 2008 en 2009.

	12 t/m 18 jaar (%)				19 t/m 23 jaar (%)			
	alcohol	cannabis	harddrugs	overig	alcohol	cannabis	harddrugs	overig
2007	14	59	20	7	16	42	27	12
2008	15	54	18	13	17	42	24	7
2009	14	62	10	13	18	41	22	10

Kijken we naar de categorie 'overig' dan blijkt dat in de leeftijdscategorie 12 t/m 18 jaar in 2008 1 gokker, 3 internetverslaafden en 1 ghb-verslaafde zich lieten behandelen bij VNN; in 2009 was dit 1 gokker, 7 internetverslaafden en 2 ghb-verslaafden.

In de leeftijdscategorie 19 t/m 23 jaar blijken in 2008 14 gokkers, 4 internet-verslaafden en 8 ghb-verslaafden te zijn behandeld bij VNN; in 2009 was dit 14 gokkers, 3 internet-verslaafden en 12 GHB-verslaafden.

Conclusies

- ongeveer de helft van de jongeren in de bevolking heeft recent alcohol gedronken;
- van de verschillende drugs wordt cannabis het meest gebruikt door jongeren;
- ghb- en internetverslaving zijn de belangrijkste nieuwe verslavingen;
- het aantal jongeren in de verslavingszorg neemt toe;
- bij de jongeren die hulp zoeken bij de verslavingszorg is cannabis verreweg het meest voorkomende middel.

Informatiebronnen en relevante links

1. DIMS-abc middelen, Trimbos-instituut
2. Van alcohol tot XTC, actuele basisinformatie, Iris zorg
3. www.ivo.nl
4. www.weetwatzegamen.nl
5. www.mijnkindonline.nl
6. www.gamenmetkinderen.nl
7. www.smithandjones.nl
8. www.gameverslaving.nl
9. VNN Registratiegegevens Hulpverlening
10. www.drugsinfoteam.nl
11. www.unitydrugs.nl
12. Aard en omvang van combinatiegebruik onder jongeren in Fryslân. Afstudeeronderzoek Hanzehogeschool Groningen

Dit feitenblad is samengesteld door:

GGD Fryslân

Bert Soenveld
Tel.: 088 – 22 99 222
E-mail: b.soenveld@ggdfryslan.nl
Markwin Jetzes
Tel.: 088 – 22 99 222
E-mail: m.jetzes@ggdfryslan.nl
www.ggdfryslan.nl

GGD Fryslân

Verslavingszorg Noord Nederland

Frank Brook
Tel.: 050 – 3 648 900
E-mail: f.brook@vnn.nl
Marcel Seuninga
Tel.: 058 – 2 847 647
E-mail: m.seuninga@vnn.nl
www.vnn.nl

Politie Fryslân

Kees ten Cate
Tel.: 06 - 54351223
E-mail: Kees.ten.Cate@friesland.politie.nl
www.politie.nl

© Quo Fadis, Overname met bronvermelding toegestaan